

Jan Kouba, Stavba Orlické přehrady a její dopad na život lidí v zátopových oblastech. Diplomová práce, Historický ústav FF JU, České Budějovice 2007, 146 s.

Posudek oponenta:

Jan Kouba si pro svou diplomovou práci vybral téma velmi zajímavé a také náročné, přičemž je třeba říci hned úvodem, že se s ním vyrovnal se ctí. Orlická přehrada se měla stát vzorovou stavbou komunismu, důkazem úspěchů Československa v budování socialismu, jež měla být využita nejen ekonomicky, ale také propagandisticky, ideologicky jako důkaz souznění lidu s vedením strany a státu. Přehradu tak navštívil i sovětský vůdce Leonid Brežněv, delegace z Číny atd., přičemž o všem podrobně informoval dobový tisk, který naopak samozřejmě nezmiňoval problémy a skluzy ve výstavbě. Novinářsky zajímavé tehdy byly pouze závazky a rekordy v pracovním tempu.

Diplomant tento obraz – jako první u nás – podrobil důkladnějšímu zkoumání a rozboru, přičemž vyšel z obdivuhodného množství pramenů archivních i vzpomínek pamětníků, které sám shromáždil. Snad jen zavřené Národní technické muzeum (jeho nepřístupné archiválie) mu poněkud komplikovalo jeho úsilí; z textu diplomové práce je však patrné, že do budoucna hodlá využít i tento archivní materiál, jenž se bude nejspíše vztahovat především k technickým datům (projektům) a postupu výstavby přehrady a osazování jejích turbín – ostatně hlavním účelem přehrady měla být výroba elektrické energie pro rostoucí průmyslovou základnu tehdejšího Československa.

Diplomová práce je textem výborně vystavěným a postihujícím veškeré oblasti, které jsou pro historika (snad s výjimkou přesných technických dat) zajímavé. První kapitola se tak věnuje samotným snahám o regulaci toku Vltavy, jež se objevují již od 19. století, přičemž se zaměřuje zejména na tok Vltavy mezi Orlíkem a Týnem nad Vltavou, kde měla následně vzniknout Orlická přehrada. Následující kapitola pak mapuje život ve voražských vesnicích před stavbou přehrady. Po této ouvertuře se již dostáváme ke stavbě vlastní přehrady, v níž po desetiletích nerealizovaných plánů (většinou na menší díla) obyvatelé již víceméně nevěřili – od geologických průzkumů

tak sledujeme spolu s autorem postup prací na přehradě, ale zejména proměny postojů obyvatel ke stavbě – jejich neochotu či ochotu prodávat svá stavení, opouštět rodné vesnice, nacházet dobře placenou práci na výstavbě přehradní hráze atd. V mnoha směrech Jan Kouba předkládá až sociologický pohled na průběh stavby, když zkoumá život dělníků na stavbách, jejich kulturní vyžití, nábor pracovníků, spolupráci přehrady s místními JZD (reciproční práce – výstavba kravínů apod.), národními výbory všech stupňů, stížnosti vykupovaných zemědělců i problémy stavby. Nelze přehlédnout, že výborně kombinuje řadu svědectví a výpovědí a mluvu pramenů – zatímco oficiální tiskoviny se hemží úspěchy, místní kroniky vidí spíše problémy, úplatky při výkupech domů a půdy.

Cenné jsou i postřehy o činnosti KSČ a ČSM na stavbě (včetně toho, že ředitel celé výstavby nikdy nebyl donucen ke vstupu do KSČ, zároveň však byl pro výstavbu nepostradatelný), o problémech v ubikacích, o stěhování řady pracovníků na další stavby (mj. metro v Praze), kde podle diplomanta hrálo svou roli také vykořenění, ztráta původních domovů a z toho plynoucí ochota pokračovat se sehraným týmem na jiném místě republiky. Patrné jsou i snahy státu poskytnout náhrady obyvatelům v co nejnižší možné míře, tedy ošizené stavby domů pro přestěhované, které postrádaly mnohé nutné zázemí (kůlna na palivo, chlívek, stáj apod.), bez něhož se tehdejší venkovská výstavba jinak nemohla obejít.

V neposlední řadě jsou zajímavě připraveny i přílohy, které ukazují stav říčního údolí před napuštěním přehrady a po něm; řada dobových materiálů (zvl. fotografie) je začleněna také přímo do textu práce.

K diplomové práci Jana Kouby nemám výraznější připomínky, někdy se snad mohl vyvarovat překlepů a nepřesné interpunkce (zejména ve vazbě na méně časté spojovací výrazy), tyto ojedinělé jazykové nepřesnosti však neovlivňují její hodnocení. Bližší osvětlení by si snad zasloužila zmínka o tanečních zábavách konaných na svátek sv. Josefa, jako patrona dělníků-stavařů, neboť to oficiálně bylo v rozporu s komunistickým potíráním náboženských „pověr“ (s. 81), s úsilím o vybudování ateistické společnosti.

Diplomovou práci Jana Kouby považuji za velmi zdařilou. Z jejího závěru soudím, že diplomant ve výzkumu (v Národním technickém muzeu) hodlá pokračovat

i nadále. Lze tudíž doporučit, aby po určitém doplnění a rozšíření (např. o obsáhlejší hodnocení orálních pramenů, případně některé jejich přepisy, event. o širší kontext dobové společenské situace) Jan Kouba svou studii předložil jako rigorózní práci.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm výborně.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Bohumil Jiroušek', with a stylized flourish at the end.

doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Radošovice 15. srpna 2007